

ČERNÁ, Julie – KOCÁNOVÁ, Barbora – NÝVLT, Pavel (edd.). *Zahrada slov. Ad honorem Zuzana Silagiová*. Praha: Filosofia, 2019. ISBN 978-80-7007-562-3.

Po obsahově i formálně poutavých sbornících *Donum magistrae* (2007) k životnímu výročí Dany Martínkové (1927–2007) a *Pulchritudo et sapientia* (2008) věnovanému Pavlu Spunarovi (1928) k osmdesátým narozeninám připravili pracovníci Kabinetu klasických studií Filosofického ústavu AV ČR v roce 2019 další sborník, tentokrát s českým názvem *Zahrada slov*. Kniha *ad honorem* klasické filoložky, lexikografky a editorky PhDr. Zuzany Silagiové (1949) vznikla péčí tří pracovníků oddělení středolatinšské lexikografie a obsahuje celkem devatenáct příspěvků spolupracovníků, přátel a žáků z řad klasických filologů, historiků, archivářů, literátů, bohemistů a uměnovědců. Vzhledem k různorodému autorskému kolektivu nepřekvapí tematická šíře příspěvků věnujících se latinské a řecké literatuře a kultuře od antiky až po současnost, přičemž hlavní důraz je kladen na recepci klasických témat v českém prostředí.

Sborník po formální stránce i specifickou strukturou jde v osvědčených stopách svých dvou předchůdců. Úvodního slova se ujal Pavel Spunar, čímž se revanšoval za *laudatio*, kterého se mu dostalo od Z. Silagiové ve sborníku k jeho osmdesátinám. V nártu profesního života předsta-

vuje P. Spunar jubilantku především jako strážkyni odkazu, dlouholetou vedoucí redaktorku projektu *Slovníku středověké latiny v českých zemích*. Publikáční činnost Z. Silagiové je následně shrnuta v kompletním bibliografickém soupisu, který je příhodně rozdělen podle typů publikací (edice a překlady, články, studie, katalogy aj.). Čtenář z něj zjišťuje rozsah odborného zájmu jubilantky. Její publikační činnost totiž nezahrnuje pouze lexikografické práce, kromě 18 sešitů *Slovníku středověké latiny* a druhého, opraveného vydání 1. dílu se Z. Silagiová zabývala např. vydáním děl J. A. Komenského nebo teologických a matematických traktátů středověkých učenců, několik článků též věnovala středověkým kalendářům, cisiojánům a komputům.

Představme stručně obsah jednotlivých příspěvků: První článek Dany Svobodové bychom mohli nazvat umnou zdravicí, obsahuje totiž výčet šestapadesáti středověkých latinských mudroslovných veršů a dvojverší z kompendia *Latinitas medica*, které se týkají tématu zdraví. Autorka je doprovodila vlastním překladem do moderní češtiny, vskutku povedeným. Po tomto originálním vstupu následují příspěvky řazené chronologicky podle tématu. První je studie Jana Bažanta o antickém pojetí bohyně Afrodity a jeho pozdější, křesťanské reinterpretaci, zajímavě přitom analyzuje sochařské zpodobování Afrodity. Následně se Petr Kitzler věnuje pojetí člověka a jeho duše u starokřesťanského spisovatele Tertulliana z Kartága, které se vyznačuje řadou osobitých rysů.

Na zahradu v názvu sborníku reprezentující botanický zájem jubilantky navazuje Hana Šedinová v prvním z mediivisticky zaměřených článků. V něm seznamuje čtenáře s výklady antických a středověkých spisovatelů o blahodárných účincích byliny *diptam* a stromu *peredixion* na zdraví zvířat a ukazuje, jak byly ve středověku výklady využívány v biblické exegezi a kazatelství. Význam rostlin v antické a středověké meteorologii a předpovídání počasí rozebírá ve svém příspěvku Barbora Kocánová. I když pozorování rostlin bylo spíše okrajovým způsobem pro krátkodobou a dlouhodobou předpověď počasí, tradovalo se z antických spisů i do středověku a bylo obměňováno podle vlastních zkušeností tehdejších meteorologů.

Na materiální stránku středověkých listin se zaměřuje Hana Pátková a popisuje soubor jedenácti listin premonstrátského kláštera v Milevsku z let 1201–1235, které obsahují specifické grafické znamení. To H. Pátková interpretuje jako výsledek ojedinělého dobového archivního zpracování klášterních písemností. V dalším historicky zaměřeném textu Kateřina Charvátová představuje život Jana z Ostrova (před 1270–1324), kaplana a důvěrníka českého krále Václava II.,

s důrazem na dosud málo známou část jeho církevní kariéry, kdy působil jako biskup v Brixenu, Bamberku a Freisingu.

Slovo a jeho význam je jádrem hned čtyř následujících příspěvků: Hana Floriánová se věnuje latinskému slůvku *blesia* z Klaretova *Glosáře*. To bylo dosud pokládáno s oporou ve staročeském ekvivalentu *črvosubel*, resp. *črvozubel*, za název onemocnění zubu, ale nově je chápáno jako zkomolenina starohornoněmeckého *bilisa* označující rostlinu blín, která byla od starověku užívána k léčbě bolesti zubů. Středolatinským termínem *theatritica* označujícím nauku o divadle a hrách se zabývá Kateřina Vršecká a v dílech dobových učenců sleduje nepevné postavení divadelního umění mezi jinými disciplínami. Pavel Nývl následně analyzuje líčení osvobození Hradce Králové roku 1420 v kronice Vavřince z Březové. Překvapivou kompozici události z husitských válek vysvětluje autor příspěvku i pomocí analýzy Vavřincem užívaných epitet postav *fautor* a *zelator*. Milada Homolková pak v krátké historickolexikologické rekonstrukci hledá význam staročeského lexému *krtatba*, -y, f. a jeho latinské podoby *krtatba*, -ae, f., která dosud unikala lexikografickému zpracování. Na základě kontextových, slovtvorných a etymologických souvislostí chápe staročeské slovo jako okrajový archaismus s významem okopávání, kypření půdy kolem vinných keřů.

František Šmahel prezentuje ve svém textu poznámky univerzitního mistra Václava z Chrudimě, které si do rukopisu Národní knihovny (sign. I D 12, fol. 195r) zapsal někdy ve školním roce 1458–1459. Václavův záznam zahrnuje soupis knih a pomůcek pro univerzitní výuku, přičemž některé položky jsou uvedeny s dobovými signaturami knihoven jednotlivých univerzitních kolejí a lze je doložit v katalogích příslušných knihoven, které spolu s F. Šmahelem právě Z. Silagiová zpřístupnila v moderní edici.

Příspěvkem Julie Černé o reflexi exemplu Valeria Maxima v díle Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic vstupujeme do období humanismu a renesance. V latinském listu o správě státu patří Valeriova exempla mezi Hasištejnského oblíbené zdroje, přebírá je bez větších úprav, případně je doplňuje o informace z dalších antických pramenů. Poté Marta Vaculínová líčí vznik sborníku latinské příležitostné poezie, který si u známých osobností objednal ke svatbě mladý právník Ludwig Schwartzmaier. Autorka začíná u dochovaného opisu listu německého básníka se zadáním úkolu pro další kolegy, pokračuje prvním výtiskem sborníku epithalamii v Praze k datu svatby 22. ledna 1596 a následujícími dvěma samostatnými tisky s dalšími skladbami, které byly pořadatel sborníku dodány později, a na závěr se zastavuje u dopisu, který ženich nedlouho po sňatku poslal jednomu z předních humanistů Justu Lipsiovi. Dalším příspěvkem z oblasti novolatinských studií je text Jiřího Beneše, v němž se věnuje triadistice, dělení určitých celků na tři části, která byla podstatou pansofické metody Jana Amose Komenského. Na ukázkou J. Beneš otiskuje dvě triadicky uspořádané synopse evropských panovníků, které si jako zábavnou hříčku sestavil jeden z Komenského současníků, slezský lékař a právník Cyprian Kinner (zemřel 1649).

Obraz ženy v barokním kazatelství přibližuje čtenářům Martin Svatoš na díle jezuity Caspara Knittela (1644–1702).

Ačkoli C. Knittel patřil mezi skvělé konceptuální kazatele a v jazykovém projevu vynikal důvtipem, nápaditostí a novátorstvím, v nedělních kázáních o ženách zůstává v zajetí dobového stereotypu ženy jako nástroje ďábla. Dále Ondřej Podavka představuje rukopisnou encyklopedii obrozence Johanna Petera Cerroniho (1753–1826), která je zaměřena na soupis učenců působících na Moravě a která je na rozdíl od Cerroniho rozsáhlejší latinské encyklopedie *Scriptores Regni Bohemiae* psána v němčině.

V příspěvku Pavlína Šípové se dostáváme k překládání novořecké literatury do češtiny. Zájem o moderní řeckou literaturu se nejprve objevuje u prvních obrozenců ve výborech řecké lidové poezie, pokračuje od přelomu 19. a 20. století překlady povídek a historických románů, po druhé světové válce však není dále rozvíjen; jeho oživení přichází až po roce 1989. Poslední příspěvek Ireny Zachové se věnuje učebnicím latiny pro žáky gymnázií od sklonku 60. let 19. století po současnost a všimá si užívání mnemotechnických veršů pro zapamatování gramatického rodu substantiv. Celý sborník pak uzavírá seznam gratulantů.

Sborník jako celek je velmi pečlivě připraven a působí přehledně. Jednotlivé studie jsou opatřeny poznámkovým aparátem, soupisem použité literatury a zkratkami, anglickým abstraktem a klíčovými slovy. Drobnou výhradu mám jen k uvádění cizojazyčných ukázek. Některé příspěvky jako text J. Černé a M. Vaculínové počítají s poučeným čtenářem, kdy u latinských úryvků nenajdeme překlad do češtiny. Pro méně znalého čtenáře je vhodnější způsob užitý například v příspěvcích K. Vršecké, B. Kocánové či J. Beneše, kdy v hlavním textu se nachází český překlad, případně převyprávění jako u P. Kitzlera a H. Šedinové, a v poznámce pod čarou je uvedeno originální znění.

O nic méně než obsah si pozornost zaslouží také forma sborníku. Grafická úprava je jako u předchozích sborníků dílem Markéty Jelenové. Jednotlivé oddíly jsou vhodně proloženy celostránkovými iluminacemi z vídeňského lékařského kodexu, které se vztahují k tématu „žena a zahrada“: čtenář se pokochá pohledem na ženy sklízějící na polích a zahradách úrodu fazolí a melounů, či na vybranou společnost v růžové zahradě, kde v korunách stromů poletuje hejno sojek. Obraz zahradnice, jak kráčí zahradou s košíkem sklizeného ovoce na hlavě, tvoří přední i zadní stranu obálky samotného sborníku. Stejně jako u předchozích sborníků je obálka téměř beze slov, na přední a zadní straně se nenachází žádný text a titul je uveden jen na hřbetě, což je poněkud neobvyklý koncept, který vybízí zájemce k listování a hledání informací uvnitř. Můžeme bez pochyb říct, že sborník *Zahrada slov* v obálce pojaté jako dárkové balení se jmenovkou má potenciál přinášet radost nejen jubilantce, ale i dalším čtenářům.

Kateřina Voleková

Ústav pro jazyk český AV ČR
oddělení vývoje jazyka
Valentinská 1
116 46 Praha 1